

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים, ובהם ארבעה נושאים – יש לענות על שני נושאים סך הכול.
חלק ראשון	–	(20×2)	–	40 נקודות
חלק שני	–	(20×3)	–	60 נקודות
סך הכול	–			100 נקודות
- יש לענות על אחד מן הנושאים בחלק הראשון, ועל הנושא שבחלק השני – חובה, על פי ההוראות בשאלון.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: יש לכתוב תשובות קצרות ובהירות, ולבסס את התשובות על המקורות שנלמדו.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

חלק ראשון (40 נקודות)

בחלק זה שלושה נושאים. יש לבחור בנושא אחד ולענות על שאלות לפי ההוראות.

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 1–3 (לכל שאלה – 20 נקודות).

1. א. רמב"ם, שמונה פרקים
 "אפשר שתדמה פעולה [של האדם] לפעולה [של בעל חיים], ויחשוב בשתי הפעולות שהן דבר אחד בעצמו - ואין הדבר כן".
 הביאו דוגמה של הרמב"ם לדברים אלה או דוגמה משלכם. (6 נקודות)
 ב. הסבירו מדוע שתי הפעולות בדוגמה שהבאתם שונות זו מזו אף שמבחינה חיצונית הן דומות. (6 נקודות)
 ג. אהרן קציר, בכור המהפכה המדעית
 "כשמִּחְנֵנוּת של נמלים לבנות נתקלות במסעותיהן במכשולי אש, מטילות עצמן רבבות נמלים אל תוך הלהבות ומכבות אותן בגופן כדי לפרוץ דרך למחנה כולו".
 מהי עמדתו של אהרן קציר בנוגע להתנהגות זו של הנמלים, ומדוע לדעתו המניע להתנהגות של בני אדם במצב דומה הוא שונה בתכלית? (8 נקודות)
2. האדמו"ר מפאסצנה, חובת התלמידים
 א. אחד התלמידים בכיתה הוא נער מרדן. הוא מפריע בשיעורים, מתווכח עם המורים ומקשה עליהם ללמד.
 האדמו"ר מפאסצנה כתב בנוגע למורים: "גננים הם בגן ה' לעובדה ולשומרה".
 על פי האדמו"ר מפאסצנה, מהי הדרך שבה המורים צריכים להתייחס לתלמיד זה? בתשובתכם הסבירו את הדימוי ואת משמעותו. (6 נקודות)
 ב. הראי"ה קוק, מאמר הדור
 (1) על פי הראי"ה קוק, בעבודת המידות יש שתי דרכים: "דרך הכובש" ו"דרך הישר".
 הסבירו כל אחת מן הדרכים, והביאו דוגמה משלכם לאחת מהן. (8 נקודות)
 (2) על פי הראי"ה קוק, איזו דרך עדיפה, ומדוע? (6 נקודות)
3. א. מהר"ל, גבורות ה'
 "והינה אדון כל הנביאים השלם בתכלית השלמות שלא היה ולא יהיה כמוהו, בא אליו מכשול זה".
 על פי מהר"ל, מהו המקרה שבו נכשל משה רבנו, במה הוא נכשל, ומהי המידה שגרמה לו להיכשל? (8 נקודות)
 ב. (1) הרב חרל"פ, מי מרום
 "האמונה היא פרי ישרות המידות".
 על פי הרב חרל"פ, הסבירו את הקשר בין האמונה לבין המידות של האדם. (6 נקודות)
 (2) הנצי"ב מוולוז'ין, העמק דבר
 הסבירו מדוע לדעת הנצי"ב חומש בראשית מְכֻוֶּנָה "ספר הַיִּשָּׁר". (6 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 4–6 (לכל שאלה – 20 נקודות).

4. הרב שלמה יוסף זיין, לתורה ולמועדים

הרב זיין מתאר שתי דרכים להתמודד עם יצר הרע.

- א.** מה הן שתי הדרכים? הציגו דוגמה לשימוש בכל אחת מן הדרכים האלה כדי להתמודד עם יצר הרע. (10 נקודות)
- ב.** לפניכם שני קטעים ממסכת שבת.

– "מצוות חנוכה... בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך;

ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך". (מסכת שבת, דף כא, ע"ב)

– "מעשה בנוכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל

אחת. דחפו באמת הבניין שבידו. בא לפני הלל, גיריה [גייר אותו]". (מסכת שבת, דף לא, ע"א)

על פי ההסבר של הרב זיין לקטעים אלה, הסבירו את הדרך שמתווה בית שמאי, ואת הדרך שמתווה בית הלל.

(10 נקודות)

5. א. אברבנאל, פירוש לספר בראשית

"ויירא יעקב מאוד ויצר לו... - פחד יעקב, ויראתו מעשיו לא היה מחולשת אמונתו וביטחונו ביעודיו, כי באמת ליבו בטוח בה, אבל היה פחדו כדרך הגיבור האמיתי".

על פי אברבנאל, מדוע דרכו של יעקב היא הדרך של "הגיבור האמיתי", וכיצד הוא מתגבר על פחדו מעשיו?

(10 נקודות)

ב. הרב אליעזר ברקוביץ, מאמרים על יסודות היהדות

על פי הרב ברקוביץ, האם מותר לאדם מאמין לשאול שאלות בנוגע לאמונה? הציגו את הנימוק שהוא מביא לתשובתו,

וכתבו דוגמה אחת שהרב ברקוביץ מביא לביסוס הנימוק. (10 נקודות)

6. א. רמב"ם, מורה נבוכים

מבין הרעות שרמב"ם מתאר, יש רעות שבני האדם גורמים זה לזה או לעצמם.

ציינו והסבירו שתי רעות שבני האדם גורמים. (6 נקודות)

ב. הרב יוסף דב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

"העמדת שאלת הסבל, טוענת היהדות, אפשרית היא בשתי דימנסיות [דרכים] נפרדות".

(1) על פי הרב סולובייצ'יק, מה הן שתי הדרכים להתמודדות עם שאלת הסבל? פרטו והסבירו כל אחת מן הדרכים.

(8 נקודות)

(2) הדגימו התמודדות אפשרית עם סבל בעקבות מקרה רע שהתרחש, על פי אחת מן הדרכים שהסברתם.

(6 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 7–9 (לכל שאלה – 20 נקודות).

7. א. הרב יוסף דב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

לדעת הרב סולובייצ'יק, מדינת ישראל הוקמה בזכות ניסים המעידים כי ה' חפץ בהקמתה.
על פי הרב סולובייצ'יק, הסבירו את הנס המדיני-פוליטי ("הדפיקה הראשונה") ואת הנס הצבאי ("הדפיקה השנייה") שהובילו להקמת המדינה. (8 נקודות)

ב. הרב ישראל מאיר הכהן (החפץ חיים), ציפית לישועה

- (1) הסבירו את דברי החפץ חיים בנוגע לסתירה בין תהליך הגאולה על פי התורה ובין תהליך הגאולה על פי חז"ל. (6 נקודות)
- (2) על פי החפץ חיים, הסבירו כיצד אפשר ליישב את הסתירה. (6 נקודות)

8. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק; רמב"ן, פירוש לתורה; מהר"ל, נצח ישראל

רמב"ם, רמב"ן ומהר"ל עוסקים בשאלה אם בימות המשיח יחולו שינויים בעולם.
הציגו והסבירו את עמדתו של כל אחד מהם בנוגע לשאלה זו. (20 נקודות)

9. א. הרב צבי הירש קלישר, דרישת ציון

- קראו את שני הציטוטים שלפניכם וענו על השאלה שאחריהם.
- "אם עבודת ארצנו כוננה ידנו, אז בלי ספק יצווה ה' את הברכה".
(הרב קלישר, דרישת ציון, מאמר ראשון)
- "אף על פי שחשיבותה אינה מוטלת בספק, יש כיום איום על החקלאות בארץ, והיא תלויה בעיקר בחסדי גורמים פוליטיים. ראוי שנתייחס אל חקלאינו כמו שמתייחסים אל חקלאים במדינות מפותחות, שבהן יש לחקלאי מעמד מועדף מכיוון שהוא נחשב אדם המתמודד עם הטבע ושומר על המולדת יפה וירוקה".
(מעובד על פי: גליה היפש, "חקלאות היא ביטחון. כל חקלאי ממלא תפקיד מרכזי בשמירת הארץ", דה מרקר, מאי 2018)

לדעתכם, האם הרב קלישר היה מסכים עם הדברים המובאים בכתבה מ"דה מרקר"? נמקו את תשובתכם באמצעות שני טיעונים המבוססים על דברי הרב קלישר. (10 נקודות)

ב. הרב משה כלפון, גאולת משה

"גם ראו כי נחוץ לזה ארץ לישראל, ויעשו כוח להשתדל בכל עוז לכבוש את ארץ-ישראל ולהושיב שם אחינו בית ישראל".
הרב כלפון כתב על חובת ההשתדלות בנוגע לארבעה מעשים במישור הארצי. ציינו והסבירו שני מעשים ארציים. (10 נקודות)

חלק שני (60 נקודות)**הנושא: אני מאמין (חובה)**

ענו על שלוש מן השאלות 10–13 (לכל שאלה – 20 נקודות).

10. מדרש הגדול, בראשית; הרב אליהו דסלר, מכתב מאליהו

"משל... לאחד שהיה מהלך בדרך וראה בירה גדולה... נשא עיניו וראה כלי צמר אדומים שהן שטוחין על הגג, אחר כך ראה כלי פשתן לבנים".

- א. מהי המסקנה שהאדם המהלך מסיק ממראה עיניו? (5 נקודות)
- ב. כתבו מה המדרש בא ללמדנו באמצעות משל זה. (7 נקודות)
- ג. על פי הרב דסלר, "ישנן חמש דרכים בקיום מצוות האמונה".
מבין חמש הדרכים, לאיזו דרך דומה דרכו של אברהם המתוארת במדרש הגדול? נמקו את תשובתכם. (8 נקודות)

11. א. ריה"ל, ספר הכוזרי; רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן

בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" והאירועים שהובילו לה, התעוררו ברפאל שאלות אמוניות רבות. רפאל שאל את רבו אם מותר לחקור בענייני אמונה. הרב הציע לרפאל ללמוד עימו סוגיה זו, על פי גישת ריה"ל ועל פי גישת רבי נחמן.

- (1) הסבירו בקצרה את הגישה של כל אחד מהם בנוגע לסוגיה זו. (8 נקודות)
 - (2) עם איזו גישה אתם מסכימים? נמקו את עמדתכם. (2 נקודות)
- ב. הרב שמעון שקופ, שערי יושר**
- (1) על פי תפיסתה של מיכל, ה"אני" שלה מורכב מגוף, נשמה ומשפחה.
על פי הרב שקופ, האם תפיסה זו היא הדרגה הגבוהה ביותר של תפיסת ה"אני"? נמקו את תשובתכם. (5 נקודות)
 - (2) "הלל אומר... אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני". (מסכת אבות, פרק א, משנה יד)
על פי הרב שקופ, מה אפשר ללמוד מדברי הלל? (5 נקודות)

12. א. הרב שניאור זלמן מלאדי, ספר התניא

"העיקר הוא ההרגל... וזה נכלל גם כן בלשון אמונה".

על פי הרב שניאור זלמן מלאדי, מהו ההסבר הלשוני למילה "אמונה"? (6 נקודות)

ב. הרב שלום בער שניאורסון, ספר המאמרים

"התהוות העולמות... אינו כמו כלי הנעשה על ידי האומן".

על פי הרב שניאורסון, מהו ההבדל בין יצירת העולם ובין יצירת כלי? בתשובתכם הסבירו גם את ההבדל ביחס של היוצר אל יצירתו. (6 נקודות)

ג. חזון איש, אמונה וביטחון

- (1) "טעות נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג ביטחון".
על פי החזון איש, מהי ההבנה השגויה של המושג "ביטחון", ומהי ההבנה הנכונה של מושג זה? (4 נקודות)
- (2) על פי החזון איש, מהו ההבדל בין אמונה ובין ביטחון? (4 נקודות)

13. א. הראי"ה קוק, איגרת תקנ"ה

"שני דברים עיקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת ישראל".

(1) על פי הרב קוק, מה הם שני הדברים העיקריים? הסבירו כל אחד מהם. (6 נקודות)

(2) על פי הרב קוק, הסבירו את היחס בין שני הדברים העיקריים בדור של עקבתא דמשיחא. (6 נקודות)

ב. הרב יוסף חיים מבגדד, משלי הבן איש חי

"האם ברורה ונדאית יותר כי הכול רואין שיצא הבן מבטנה, והכול מעידין שהיא אימו, על פי ראות עיניהם,

אבל האב נקרא אב מצד השערת השכל".

הסבירו את המשל והנמשל שבדברי הבן איש חי. התייחסו בתשובתכם למתן התורה במעמד הר סיני. (8 נקודות)

בהצלחה!